

о. д-р Мирон БЕНДИК, ректор

Новітня історія нашої Церкви в Україні і на поселеннях надзвичайно багата подіями. Ця історія твориться нами і на наших очах. Фіксувати й аналізувати події є покликанням істориків Церкви. Мені хотілося б зосередити увагу на декількох ключових моментах останніх десятиліть, які, до того ж, виразилися у відповідних документах нашої Церкви. Доброю нагодою для цього є важливі річниці новітніх подій: 30 років від написання Патріархом Йосипом «Заповіту» (1981 р.), 20 років від повернення Патріарха Мирослава з Риму до Львова (1991 р.), 10 років від інтронізації Патріарха Любомира (2001 р.). А цього, 2011 року, почався перший рік патріаршого служіння нового предстоятеля Блаженнішого Святослава. Служіння патріархів Йосипа, Мирослава і Любомира наклало свій відбиток на сучасне обличчя нашої Церкви, а тому Патріарх Святослав перейняв від своїх попередників сформовану спадщину, яку тепер, з Божою допомогою, розвиватиме далі. Відкриває новітню добу слуга Божий Патріарх Йосип Сліпий – ісповідник віри, геніальний мислитель, автор «Заповіту». Завершив писати свій «Заповіт» Патріарх Йосип за три роки до смерті – в грудні 1981 року. Тогочасні обставини для Церкви в Україні склалися трагічно – минало 35 років нелегального існування, позначеного жорстокими переслідуваннями і репресіями. Ніщо не віщувало змін на краще, радше навпаки. По-людськи кажучи, Церква не мала перспектив на майбутнє. І в цій тривожній атмосфері «єгипетського рабства» раптом пролунав голос, немов Мойсея. Цим голосом став пророчий «Заповіт» Йосипа Сліпого. У ньому наш Батько і Глава нагадав про славне християнське коріння народу і запевнив у майбутньому визволенні. В його «видінні» наша патріарша Церква постала вільною, а Україна – самостійною. Прозорливість Патріарха блискуче підтвердив подальший хід історії. Великий Патріарх висловив ту «Українську Правду», яка викарбувалася впродовж століть в українській християнській душі. «Заповіт» Патріарха Йосипа став одним із найважливіших програмних документів в історії нашої Церкви. За ним можемо звіряти сучасний курс Церкви і віхи її прямування в майбутнє.

Знаковою подією для УГКЦ і всієї України стало повернення Глави УГКЦ у свій осідок у Львові. Триумфальний «в'їзд Патріарха Мирослава у Львів» відбувся в Квітну неділю 30 березня 1991 року – у день «в'їзду Ісуса Христа в Єрусалим». Це був знак перемоги Церкви і поразки комунізму, знак її воскресіння в Україні.

Відродження Церкви викликало злобу в комуністів, що закономірно. Але також ненависть і в Російській Православній Церкві, що, по-християнськи, щонайменше, дивно. У відповідь на звинувачення і клеми Глава Церкви видав потужне послання «Про єдність Божих Церков», в якому окреслив шляхи співжиття між різними Церквами вже в незалежній Україні. Блаженніший Мирослав оптимістично оцінив екуменічні перспективи як Церков в Україні, так і католицько-православного діалогу загалом. Це видатне за духом і характером Послання стало духовною перемогою Церкви, яка піднялась понад історичними кривдами. Спираючись на ідеї Послання, УГКЦ забезпечила релігійний мир у Західній Україні. Зокрема, сприяла примиренню принципова згода Блаженнішого Мирослава на погодинні богослужіння греко-католиків і православних у храмах УГКЦ. До речі, подібної офіційної згоди й досі не дав предстоятель жодної з православних конфесій України.

Другим концептуальним документом «доби Любачівського» стала Екуменічна концепція УГКЦ, схвалена 1998 року Синодом єпископів. У цьому документі наша Церква чітко

відрізняла Українську і Російську Церкви та визнала Церквою-Сестрою кожен з православних конфесій Української Церкви. Таке визначення психологічно означало перехід УГКЦ від терпимості до співпраці з православними. Підставою сестринства Церков УГКЦ назвала спільну традицію, закорінену в Хрещенні князя Володимира 988 року. Тоді католики і православні не протиставлялись, а доповнювали одне одного. Визнання сестринства УГКЦ із Українськими Православними Церквами стало ключем до адекватного сприймання православних різних юрисдикцій, наприклад, до визнання дійсності Святих таїнств. Зокрема, це унормувало становище «мішаних подруж», які укладалися між вірними практично всіх конфесій Української Церкви. Підходи Екуменічної концепції відрізнялися від побутуючих у православному середовищі, де самі православні ділилися на «канонічних» і «неканонічних». Підходи УГКЦ піднімалися понад поділами й були настільки конструктивними, що врешті-решт і самі православні почали ці підходи застосовувати одні щодо одних.

Нове, XXI століття, і водночас III тисячоліття християнства, почалося для нашої Церкви інтронізацією Патріарха Любомира в січні 2001 року. В особі цього Патріарха провід Церкви обійняла харизматична постать, котра привернула до УГКЦ загальну увагу, зокрема з нагоди апостольського паломництва в Україну блаженного Івана Павла II, папи Римського. Патріархові Любомиру вдалося досягнути двох речей – повернути осідок Глави Церкви зі Львова у Київ та злучити в одному Синоді єпископів з України і поселень. Внаслідок цього УГКЦ стала Церквою загальноукраїнською і глобальною. У Київ Блаженніший Любомир повернувся не з порожніми руками – як дар Українській Церкві і народові Патріарх привіз знакове послання «Один Божий Народ на Київських горах» із візією єдиної Української Церкви і соборно об'єднаного народу. У цій візії шлях до об'єднання Церков київської традиції в єдину Помісну Церкву пролягає не через підпорядкування Церков одна одній, а через взаємне євхаристійне сопричастя. Входячи в сопричастя єдиної Помісної Церкви, жодна із Церков київської традиції не розриватиме своїх історично укладених зв'язків із Церквами інших традицій – римської, царгородської і московської. Те, що в минулому було слабкістю Української Церкви – її конфесійна розробленість, за умови сопричастя її конфесій стане її силою. З «яблука розбрату» об'єднана в майбутньому помісна Київська Церква стане «територією єднання» українського Божого Народу, а також чинником зближення між Римською, Царгородською і Московською Церквами.

Послання «Один Божий Народ на Київських горах» по-своєму підхоплює і розвиває в XXI столітті глибокі інтуїції розвитку Церкви, закладені в «Заповіті» Патріарха Йосипа. Патріархат Української Церкви, про який мріяв Блаженніший Йосип, набирає конкретних рис у предстоятельському служінні Блаженнішого Любомира. З його натхнення постав на лівому березі Дніпра патріарший собор, а біля нього – патріарший центр. І собор, і центр є символами нового, патріаршого рівня сучасної УГКЦ і нового рівня її відповідальності за своїх духовних дітей. Блаженніший Любомир поставив перед Церквою завдання на перспективу, виражене в тезі «Святість об'єднаного Божого Люду». Перше слово «святість» означає нову євангелізацію України і воцерковлення вірних, щоб вони могли збудувати святу цивілізацію майбутнього, альтернативну до цивілізації секулярної і споживацької. Святість УГКЦ виражається в її київській духовності, збагаченій подвигом святих новомучеників ХХ століття. Вираз «об'єднаний Божий Люд» означає, що об'єднання українських християн досягатиметься в єдиному Патріархаті Української Церкви. Цей «об'єднаний Божий Люд» є водночас «єдиним

Божим Народом на Київських горах», тобто українським народом. «Об'єднаний Божий Люд» – це також «одна, свята, соборна і апостольська Церква» в сопричасті помісних Церков. Завдання Української Церкви – прямувати до сопричастя з Церквами римської, візантійської і московської традицій. Для досягнення цієї мети доведеться долати історичні й конфесійні упередження, поглиблювати сопричастя аж до евхаристійного, задля здійснення заповіту Христа: «Щоб усі були одно» (Йо. 17, 21). Саме такі завдання випливають із спадщини трьох патріархів новітньої доби, вони стоять і перед новим Предстоятелем Церкви, Блаженнішим Святославом. Сподіваюся, що Святий Дух і спадщина попередників, свята пам'ять новомучеників вестимуть і Патріарха, і Синод єпископів, і всю нашу УГКЦ до здійснення місії Церкви Христової в помісному українському церковному і культурному контекстах.

о. д-р Мирон БЕНДИК. УГКЦ: віхи найновішої історії// СЛОВО № 2 (46) 2011, с.2-4